

АНОТАЦІЯ

Шуневич К. А. Моделі організації та проведення судової експертизи у кримінальному судочинстві в державах Європи і в Україні. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2023.

Дисертаційна робота є першим науковим дослідженням в Україні, у якому на монографічному рівні комплексно розглянуто підходи окремих держав Європи та України до організації та проведення судової експертизи, виокремлено теоретичні моделі залучення експерта у кримінальному судочинстві та їх характерні особливості, а також сформовано висновки та рекомендації з метою вдосконалення системи організації та проведення судової експертизи в Україні.

У першому розділі *«Методологічні основи дослідження організації та проведення судової експертизи у кримінальному судочинстві європейських держав»* розглянуто поняття, характерні риси та критерії виокремлення сучасних моделей залучення експерта у кримінальне провадження, виокремлено їх переваги та недоліки.

Сформовано поняття *«модель залучення експерта у кримінальне провадження»*, під яким пропонується розуміти абстрактну форму відображення правової дійсності (систему, зразок), яка є набором організаційних та процесуальних характеристик, що дозволяють виокремити її як унікальну, та за результатами аналізу таких характеристик спрогнозувати особливості та наслідки участі судового експерта у кримінальному провадженні.

Запропоновано розглядати такі критерії розмежування моделей залучення експерта у кримінальне провадження як суб'єкт, уповноважений на залучення експерта; можливості суду впливати на залучення експерта; процесуальний статус особи зі спеціальними знаннями у кримінальному провадженні; організаційні вимоги до особи, яка може бути залучена експертом у кримінальному провадженні

(питання акредитації експерта, включення до реєстрів судових експертів та ін.); кількість експертів, які можуть брати участь у конкретному кримінальному провадженні; право на проведення перехресного допиту експерта.

У дослідженні виокремлені такі сучасні теоретичні моделі залучення експерта у кримінальне провадження як змагальну, розшукову та змішану. Зазначаються наступні ознаки змагальної моделі залучення експерта у кримінальне провадження: право сторін самостійно залучати експерта для проведення експертиз; пасивний суд; експерт набуває статусу свідка у провадженні; відсутня обов'язкова вимога щодо сертифікації чи акредитації свідків-експертів та включення до реєстрів судових експертів; існує право на перехресний допит свідка-експерта.

Серед ознак розшукової моделі залучення експерта у кримінальне провадження виокремлено: «представник держави» в особі слідчого судді або суду як суб'єкт залучення експерта; відсутнє право у сторони захисту та потерпілого самостійно залучати експерта; суд може набувати «активних» повноважень; експерти наділені самостійним статусом експерта відповідно до процесуального законодавства; існує обов'язкова вимога щодо сертифікації чи акредитації експертів; експерти входять до реєстрів експертів; відсутнє право на перехресний допит експерта.

Аргументовано положення щодо поєднання ознак розшукової та змагальної моделей за змішаної моделі залучення експерта, які можуть бути варіативними у державі, яка впроваджує таку модель. Виокремлено суб'єкт залучення експерта у провадження (зокрема йдеться як про можливість сторін залучати експерта у кримінальне провадження, так і повноваження суду за власною ініціативою самостійно залучати експерта) як ключову характеристику змішаної моделі залучення експерта у кримінальне провадження.

Системно проаналізовано практику застосування ст. 6 ЄКПЛ щодо дотримання державою права на справедливий суд, яке є універсальною засадою та метою організації та проведення судової експертизи та методологічною передумовою дослідження.

Отримали подальший розвиток підходи до розуміння змісту гарантій змагальності сторін у судочинстві й рівності засобів доказування; розгляду справи на основі доказів, отриманих відповідно до закону; права на достатній час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту, які є визначальними під час організації та проведення судової експертизи у кримінальному провадженні.

У другому розділі *«Характеристика моделей організації та проведення судової експертизи в державах Європи»* здійснено систематизований огляд організації судової експертизи (судово-експертної діяльності) в окремих європейських державах (Італії, Франції, ФРН, Великій Британії (Англії та Уельсі), Бельгії, Швейцарії, Нідерландах, Польщі, Литві, Латвії, Естонії, Чехії та інших) і виведено моделі залучення експерта у кримінальне провадження в цих державах.

У третьому розділі *«Гармонізація законодавства України у галузі організації та порядку проведення судової експертизи у кримінальному судочинстві із законодавством європейських держав»*, який присвячено окресленню можливих напрямів реформування інституту судової експертизи у кримінальному провадженні України відповідно до кращих європейських стандартів та з метою забезпечення реалізації права на справедливий суд ст.6 ЄКПЛ, здійснено аналіз зареєстрованих у Верховній Раді України законодавчих ініціатив у сфері організації та проведення судової експертизи, а також впроваджених за їх результатами змін до законодавства, недоліки їх правозастосування.

Аргументовано доречність скасування монополії державних експертних установ в Україні; внесення змін до диспозиції ч.1 ст. 384 КК України, яка передбачає відповідальність за складення завідомо неправдивого висновку експерта в частині умов (гіпотези), коли складення завідомо неправдивого висновку судовим експертом вважається кримінально-караним діянням; запропоновано концепцію презумпції достовірності висновку експерта, існування якої можливе за умов забезпечення належних процедур допуску до професії судового експерта та запровадження законодавчих можливостей для перевірки незалежності та об'єктивності експерта шляхом розроблення дієвих механізмів притягнення останнього до відповідальності; виявлено законодавчі прогалини в

сфері організації та проведення судової експертизи під час воєнного стану в Україні у зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну та запропоновано зміни у законодавчі акти з метою їх подолання.

Зокрема розглядається необхідність: внесення змін у Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Офісу Генерального прокурора «Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України» № 177/450/46 від 09.03.2022 р. в частині уповноважених суб'єктів і процедури проведення судово-медичної експертизи з метою приведення у відповідність до положень КПК України; пониження стандарту доказів шляхом внесення змін до ст. 615 КПК в частині відмови від обов'язкового проведення судово-медичної експертизи у провадженнях про воєнні злочини у разі об'єктивної неможливості вчасного її проведення з метою забезпечення дотримання кримінальної процедури під час розслідування злочинів, вчинюваних військовослужбовцями рф на території України; врахування при залученні іноземних фахівців до проведення судово-експертних досліджень ст. 10 та ст. 23 Закону України «Про судову експертизу» для можливості використання результатів таких досліджень в подальшому в кримінальному провадженні як допустимий висновок експерта; передбачити у ч. 1 ст. 244 КПК проведення судової експертизи за кошт Державного бюджету для потерпілих від воєнних злочинів, злочинів проти миру (розділ XX «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» КК) задля найбільш повної реалізації їхніх прав, та, зокрема, засади змагальності у кримінальному провадженні, без необхідності доведення факту неможливості залучення експерта самостійно через відсутність коштів, за умови непроведення відповідної експертизи стороною обвинувачення чи її відмови поставити перед експертом запитання на пропозицію потерпілого (п. 2 ч. 1 ст. 244 КПК).

Запропоновано поширення гарантій, сформульованих практикою ЄСПЛ щодо застосування ст. 6 ЄКПЛ, зокрема права самостійно звертатися до експерта з

метою отримання висновку для наступного його використання як доказу у кримінальному провадженні, участі у допиті експерта та інших прав, якими наділені сторони кримінального провадження – на потерпілого; доповнено аргументацію науковців про доцільність наділення потерпілого процесуальним правом самостійно залучати судового експерта у стадії досудового розслідування в Україні.

Отримали подальший розвиток положення про способи дослідження і перевірки висновку експерта, які сприятимуть його оцінці, зокрема: регламентація процедури рецензування висновку експерта; запровадження порядку подання спільного експертного висновку, складеного під час судового розгляду; навчання прокурорів, адвокатів, суддів наукової методології судових експертиз для визначення достовірності висновків експертів; передбачення «експертних радників» при судах.

Теоретичні положення, отримані висновки та пропозиції можуть бути використані: у *правотворчості* – для вдосконалення регулювання організації та проведення судової експертизи, зокрема шляхом формування пропозицій щодо внесення змін у КПК України та законодавство, яке визначає правові, організаційні і фінансові основи судово-експертної діяльності; у *правозастосуванні* – для вдосконалення практичної діяльності представників органів кримінальної юстиції та вироблення підходів, орієнтованих на найбільш повне забезпечення прав сторони захисту та потерпілого під час здійснення кримінального провадження у випадках залучення експерта у кримінальне провадження; у *науковій діяльності* – для подальших наукових досліджень організаційних та процесуальних особливостей судової експертизи; у *навчальному процесі* – при викладанні та вивченні навчальних курсів, підготовці науково-практичної літератури для забезпечення навчального процесу; з *евристичною метою* – для поширення в середовищі українських правників обізнаності про організацію судової експертизи в європейських державах та про особливості залучення судового експерта у кримінальне провадження, що сприятиме й пришвидшуватиме процес прийняття рішень – законодавчих і правозастосовних – в дусі європейських традицій і

стандартів організації судової експертизи і її проведення у кримінальному судочинстві.

Ключові слова: тип кримінального процесу, моделі залучення експерта, кримінальне провадження, судова експертиза, судовий експерт, спеціальні знання, висновок експерта, відповідальність судового експерта, оцінка висновку експерта, право на справедливий суд, змагальність сторін, рівність сторін, свобода надання доказів, практика Європейського суду прав людини, стаття 6 ЄКПЛ.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Шуневич К. А. Право на справедливий суд при організації та проведенні судової експертизи. *Альманах права. Правовий моніторинг і правова експертиза: питання теорії та практики*. Випуск 10. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2019. С. 359 – 364.
2. Шуневич К.А. Судова експертиза у кримінальному процесі Латвії. *Міжвідомчий науково-методичний збірник «Криміналістика і судова експертиза»*. Випуск 65. К.: Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, 2020. С. 159 –169.
3. Шуневич К. А. Судова експертиза у кримінальному процесі Італії. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. №1. 2020. С. 122 – 129.
4. Шуневич К. А. Участь судового експерта у кримінальному провадженні в державах змагальної системи права на прикладі Великої Британії. *Право України*. № 3. 2021. С. 133 – 146.
5. Шуневич К. А., Федорович Н.А. Доцільність встановлення кримінальної відповідальності судового експерта за надання завідомо неправдивого висновку та ознаки такого кримінального правопорушення. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. Випуск 74. 2022. С. 176 – 187.

6. Kaluzhna O., Shunevych K. Liability Mechanisms for War Crimes Committed as a Result of Russia's Invasion of Ukraine in February 2022: Types, Chronicle of the First Steps, and Problems. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2022. Vol. 3(15). P. 178 – 193.
7. Kaluzhna O., Shunevych K. Evidence in the International Criminal Court – the Role of Forensic Experts: The Ukrainian Context. 2022. 4-2. (17). *Special Issue Access to Justice in Eastern Europe*. P. 52 – 65.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Шуневич К. А. Загальні уявлення про організацію і проведення судової експертизи у кримінальному процесі Польщі: *матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів та аспірантів* (м. Одеса, 23 листопада 2019 р.) / за ред. М.Р. Аракеляна; уклад.: А.С. Гуменюк, Ю. Д. Батан [та ін.]. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 424 – 428.
2. Шуневич К. А. Організація судово-експертної діяльності в Латвії. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXVI звітної науково-практичної конференції* (6–7 лютого 2020 р.): у 2-ох ч. Ч. 2. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2020. С. 211 – 213.
3. Шуневич К. А. «Opinia prywatna»: порівняльно-правовий аналіз значення висновку експерта, залученого у приватному порядку, у кримінальному провадженні України та Польщі. *Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи: матеріали XIX Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції* (24 квітня 2020 року). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2020. С. 255 – 259.
4. Шуневич К., Піх Ю. Судова експертиза у кримінальному провадженні Франції як один зі способів досягнення матеріальної (об'єктивної) істини. *Wroclawsko-Lwowskie zeszyty Prawnicze/Вроцлавсько-Львівський юридичний*

5. Шуневич К. А. Організація судово-експертного забезпечення судочинства у Чехії. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXVII звітної науково-практичної конференції (5–6 лютого 2021 р.): у 2-ох ч. Ч. 2.* Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2021. С. 206 – 211.
6. Шуневич К. А. Функціонування реєстрів судових експертів в окремих державах Європи. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції-полілогу (15-16 квітня 2021 року).* Харків: Право, 2021. С. 96 – 98.
7. Шуневич К. А. Судова експертиза в кримінальному процесі Литви: окремі процесуальні аспекти. *Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи: матеріали XX Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції (22-23 квітня 2021 року).* Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2021. С. 223 – 227.
8. Шуневич К. А. Висновок експерта як гарантія забезпечення права на справедливий суд у справах, пов'язаних із вчиненням домашнього насильства, у практиці ЄСПЛ. *Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні: сучасні досягнення та перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій 25-й річниці з дня прийняття Конституції України та 30-й річниці проголошення незалежності України (м. Дніпро, 10-11 черв. 2021 р.).* Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ., 2021. С.98 – 100.
9. Шуневич К. А. Використання спеціальних знань при доказуванні розміру шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням. *Сучасна товарознавча експертиза: теоретичні розробки, практичний досвід, проблеми і перспективи: матеріали I-ої Міжнародної наук.- практ. конф. (Львів, 30*

вересня 2021 року): тези доповідей / Відп. ред. Роман Заяць – Львів : Видавництво «Растр-7», 2021. С. 38 – 41.

10. Шуневич К. А. Судова експертиза у кримінальному провадженні в Швейцарії. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXVIII звітної науково-практичної конференції (3–4 лютого 2022 р.): у 2-ох ч. Ч. 2.* Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2022. С. 246 – 250.
11. Шуневич К. А. Доказування у справах, пов'язаних із сексуальним насильством, у Міжнародному кримінальному суді: український контекст. *Українська кримінальна юстиція в умовах війни: матеріали VIII (XXI) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 9–11 червня 2022 року) / упорядник І. Б. Газдайка-Василишин.* Львів: ЛьвДУВС, 2022. с.261–266.
12. Шуневич К. А. Особливості судово-експертної діяльності в ході повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України. *Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи: матеріали XXI Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції (22-23 квітня 2022 року).* Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2022. с.222 – 226.
13. Шуневич К. А. До питання про доцільність скасування державної монополії на проведення судових експертиз у кримінальному провадженні. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (21 жовтня 2022р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін.* Чернівці: 2022. с. 421– 426.
14. Шуневич К. А. Історія законодавчих ініціатив та правового регулювання проведення судової експертизи у кримінальному провадженні з часу дії КПК 2012 року. *Кримінальний процесуальний кодекс України: десятиліття реалізації і проблеми сьогодення: збірник статей за матеріалами Всеукраїнської науковопрактичної конференції з нагоди 10-річчя вступу в дію Кримінального процесуального кодексу України (18 листопада 2022 року,*

- м. Львів) / орг. ком. В.Т. Нор, Н.Р. Бобечко, І.І. Когутич [та ін.]. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2022.с. 199 – 214.
- 15.Шуневич К. А. Суб'єкт залучення експерта у кримінальне провадження в Україні: законодавчі підходи: матеріали ХІХ звітної науково-практичної конференції (2–3 лютого 2023 р.): у 2-ох ч. Ч. 2. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2023. С. 207 – 209.
- 16.Шуневич К. А. Право потерпілого самостійно залучати експерта для проведення експертизи у кримінальному провадженні: законодавчі перешкоди. *Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи*: матеріали ХХІІ Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції (28 квітня 2023 року). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2023. с.156 –159.

SUMMARY

Shunevych K. A. Forensic examination models in criminal proceedings applied in European countries and Ukraine. – Qualifying scientific work. Manuscript copyright.

The dissertation on competition of a scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 – Law. – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2023.

This thesis is first scientific study in Ukraine which, at the monographic level, comprehensively examines the approaches of some European states – and of Ukraine – to the organization and conduct of forensic examination; distinguishes the theoretical models of the involvement of an expert in criminal proceedings and their characteristic features, as well as provides conclusions and recommendations to improve the system of organization and conduct of forensic examination in Ukraine.

The chapter I entitled “*Methodological Foundations of Research on the Organization and Conduct of Forensic Examination in the Criminal Justice System of European States*” proposes the concept of model of involvement of an expert in criminal proceedings, distinguishes features and the criteria for the generalization (grouping) of models of involvement of an expert in criminal proceedings; distinguishes adversarial, inquisitorial and mixed (inquisitorial - adversarial) models of involving an expert in criminal proceedings; determines the advantages and disadvantages of such models.

The concept of the “model of involvement of an expert in criminal proceedings” was formed, under which it is proposed to understand an abstract form of representation of legal reality (system, model), which is a set of organizational and procedural characteristics that allow to distinguish it as unique, and based on the results of the analysis of such elements to predict peculiarities and consequences of the participation of a forensic expert in criminal proceedings.

It is proposed to consider the following criteria for distinguishing models of involving an expert in criminal proceedings as an entity authorized to involve an expert; the court's ability to influence the involvement of an expert; procedural status of a person with special knowledge in criminal proceedings; organizational requirements for a person who can be involved as an expert in criminal proceedings (issues of accreditation of the

expert, inclusion in the registers of court experts, etc.); the number of experts who can participate in a specific criminal proceeding; the right to cross-examine an expert.

Such modern theoretical models of involving an expert in criminal proceedings as adversarial, inquisitorial, and mixed (inquisitorial - adversarial) are formed. The following features of the adversarial model of involving an expert in criminal proceedings are noted: the right of the parties to involve an expert to conduct examinations; passive role of judge; the expert is an expert witness in the proceedings; there is no mandatory requirement for certification or accreditation of expert witnesses and inclusion in the registers of forensic experts; there is a right to cross-examine an expert witness.

It is proposed to consider the following features of the inquisitorial model: “representative of the state” such as investigating judge or a court as the subject of involvement an expert; there is no right for the defense and the victim to involve an expert on their own; the court can acquire “active” powers; experts are granted the expert status following procedural legislation; there is a mandatory requirement for certification or accreditation of experts; experts are included in expert registers; there is no right to cross-examine an expert.

Provisions regarding the combination of features of adversarial and inquisitorial models under the mixed model of expert involvement, which may be variable in the state that implements such a model, are argued. The subject of involving an expert in the proceedings is analyzed (in particular, it refers to both the possibility of the parties involving an expert in criminal proceedings and the authority of the court to involve an expert on its initiative) as a key characteristic of the mixed model of involving an expert in criminal proceedings.

This chapter provides a systemic analysis of the practice of the ECtHR regarding the state’s observance of the right to a fair trial when involving a judicial expert in criminal proceedings and, in particular, the application of Article 6 of the ECHR, which is the universal basis and ultimate goal of organizing and conducting a forensic examination and a methodological prerequisite for research. It gives further development to approaches to understanding the content of the guarantees of adversariality in court proceedings and equality of means of proof; consideration of the case on the basis of

evidence obtained in accordance with the law; the right to sufficient time and opportunity to prepare defence as elements of the right to a fair trial, which are decisive during the organization and conduct of forensic examination in criminal proceedings.

The chapter II entitled *“Characteristics of Models of Organization and Conduct of Forensic Examination in European States”* deals with the systematized review of approaches in the legislation of such member states of the Council of Europe as Italy, France, Germany, Great Britain (England and Wales), Belgium, Switzerland, the Netherlands, Poland, Lithuania, Latvia, Estonia, the Czech Republic, etc.) to the organization and conduct of forensic examination in criminal proceedings and derives their generalized models.

The chapter III entitled *“Harmonization of Ukrainian Legislation in the field of Organization and Conduct of Forensic Examinations in Criminal Proceedings with the Legislation of European States”* outlines possible directions for reforming the institute of forensic examination in criminal proceedings of Ukraine in accordance with the best European standards with the aim of ensuring the realization of the right to a fair trial as provided in Article 6 of the ECHR and analyses legislative initiatives registered in the Verkhovna Rada of Ukraine in the field of organization and conduct of forensic examination, as well as amendments introduced as a result thereof and shortcomings in their enforcement.

The chapter gives reasons in favour of abolishing the monopoly of state expert institutions in Ukraine and amending the disposition of Part 1 of Article 384 of the Criminal Code of Ukraine, which provides for the expert’s liability for drawing up a knowingly false opinion in terms of conditions (hypotheses), when drawing up a knowingly false opinion by a court expert is considered a penal action. It proposes the concept of presumption of the reliability of the expert’s opinion, which is possible under the conditions of ensuring proper procedures for occupational clearance of forensic experts. The chapter also reveals legislative gaps in the field of organization and conduct of forensic examination during the martial law in Ukraine in connection with the full-scale russian invasion of Ukraine and suggests changes to legislative acts to overcome them.

In particular, the need to amend the Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the Ministry of Health of Ukraine, and the Prosecutor General's Office “On approval of the Procedure for interaction between the bodies and units of the National Police of Ukraine, health care institutions and the bodies of the Prosecutor's Office of Ukraine in establishing the fact of the death of a person under during martial law on the territory of Ukraine” No. 177/450/46 dated 09.03.2022 to bring it into line with the provisions of the Criminal Code of Ukraine in terms of authorized subjects and the procedure for conducting a forensic medical examination; lowering the standard of evidence by amending Art. 615 of the Criminal Procedure Code regarding the refusal to conduct a mandatory forensic medical examination in war crimes proceedings in the situation that it is impossible to conduct it in a timely manner to ensure compliance with the criminal procedure during the investigation of crimes committed by servicemen of the Russian Federation on the territory of Ukraine; to be taken into account when involving foreign specialists in the conduct of forensic expert examination of Art. 10 and Art. 23 of the Law of Ukraine “On Forensic Expertise” for the possibility of using the results of such examinations in criminal proceedings as an admissible evidence; to provide in Part 1 of Art. 244 of the Criminal Code, conducting a forensic examination at the expense of the State budget for victims of war crimes, crimes against peace (chapter XX “Criminal offenses against peace, human security and international legal order” of the Criminal Code) for the complete realization of their rights, and, in particular, the principle of adversariality in criminal proceedings, without the need to prove the impossibility of involving an expert independently due to a lack of funds, provided that the prosecution does not conduct an appropriate examination or refuses to ask the expert a question at the suggestion of the victim (clause 2, part 1, article 244 of the Criminal Procedure Code).

The chapter proposes to extend the guarantee to the victim, which guarantee is formulated by the practice of the ECtHR regarding the application of Article 6 of the ECHR and, in particular, the right to independently contact an expert in order to obtain an expert's opinion for its further use as evidence in criminal proceedings, the right to participate in the interrogation of an expert and other rights granted to parties to criminal proceedings. It also supplements the arguments of scientists about the expediency of

granting the victim the procedural right to independently involve a forensic expert at the stage of pre-trial investigation in Ukraine.

It gives further development to the provision on the methods of verification of the expert's opinion, which will contribute to the evaluation of the expert's opinion, including: regulation of the procedure for reviewing the expert's opinion; introduction of the procedure for submitting a joint expert opinion drawn up during the trial; training for prosecutors, lawyers, judges on the scientific methodology of forensic examinations to determine the reliability of experts' opinions; providing for "expert advisers" at courts.

The theoretical provisions, conclusions and proposals can be used: *in law-making* – to improve the regulation of the organization and the conduct of forensic examination and, in particular, by formulating proposals for making changes to the Code of Criminal Procedure of Ukraine and the legislation that determines the legal, organizational and financial basis of forensic activity; *in law enforcement* – to improve the practical activity of representatives of criminal justice bodies and develop approaches aimed at the most complete protection of the rights of the defence party and the victim during criminal proceedings in cases where an expert is involved in criminal proceedings; *in scientific activity* – for further scientific research of organizational and procedural features of forensic examination; *in the educational process* – when teaching and studying educational courses, preparing scientific and practical literature to support the educational process; *with a heuristic purpose* – to spread awareness among Ukrainian lawyers about the organization of forensic examination in European countries and about the peculiarities of the involvement of a forensic expert in criminal proceedings, which will facilitate and speed up the legislative and law enforcement decision-making process in keeping with the spirit of European traditions and standards of the organization of forensic examination and its conduct in criminal proceedings.

Key words: type of criminal process, models of involvement of an expert, criminal proceedings, forensic examination, forensic expert, special knowledge, expert opinion, responsibility of a forensic expert, evaluation of an expert opinion, right to a fair trial, adversariality, equality of the arms, freedom of evidence, practice of the European Court of Human Rights, Article 6 of the ECHR.

LIST OF PUBLICATIONS:

Publications which outline the main scientific findings of the dissertation:

1. Shunevych K. A. The right to a fair trial during the organization and conduct of a forensic examination. *Almanac of Law. Legal monitoring and legal expertise: issues of theory and practice*. V.M. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine. 2019. No.10. P. 359 – 364.
2. Shunevych K. A. Forensic examination in Latvia's criminal process. *Criminalistics and Forensics: interdepartmental scientific and methodological collection*. Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise of the Ministry of Justice of Ukraine. 2020. No.65. P. 159 –169.
3. Shunevych K. A. Forensic examination in the criminal process in Italy. *Bulletin of the Chernivtsi Faculty of the National University Odesa Law Academy*. 2020. No.1. P. 122 - 129.
4. Shunevych K. A. Judicial expert in criminal proceedings in the states of the adversarial law system on the example of the United Kingdom. *Law of Ukraine*. 2021. No. 3. P. 133 –146.
5. Shunevych K. A. Fedorovych N.A. The expediency of the forensic expert criminal liability for providing a deliberately false opinion and features of such a criminal offense. *Visnyk of the Lviv University. Series Law*. 2022. No. 74. P. 176 –187.
6. Kaluzhna O., Shunevych K. Liability Mechanisms for War Crimes Committed as a Result of Russia's Invasion of Ukraine in February 2022: Types, Chronicle of the First Steps, and Problems. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2022. Vol. 3(15). P. 178 – 193.
7. Kaluzhna O., Shunevych K. Evidence in the International Criminal Court – the Role of Forensic Experts: The Ukrainian Context. 2022. 4-2. (17). *Special Issue Access to Justice in Eastern Europe*. P. 52 – 65.

Publications certifying the approbation of the dissertation materials:

1. Shunevych K. A. General ideas about the organization and conduct of forensic examination in the criminal process of Poland. *Materials of the All-Ukrainian scientific conference of students and postgraduates* (Odesa, 23rd of November 2019). Odesa. Helvetika Publishing House. 2019. P. 424 – 428.
2. Shunevych K. A. Organization of forensic expert activity in Latvia. *Problems of state formation and protection of human rights in Ukraine: materials of the XXVI Reporting Scientific-practical Conference* (Lviv, 6-7th of February 2022): in 2 parts. Part 2. Lviv: Law Faculty of Ivan Franko National University of Lviv. 2020. P. 211– 213.
3. Shunevych K. A. «Opinia prywatna»: comparative legal analysis of the role of the opinion of an expert who was involved privately in criminal proceedings in Ukraine and Poland. *Current issues of human rights, the state, and the legal system: materials of the XIX International Student and Postgraduate Scientific Conference*. 24th of April. 2020. Lviv. P. 255 – 259.
4. Shunevych K. Pikh Y. The judicial examination in the criminal proceedings of France as one of the ways to achieve substantive (objective) truth. *Wroclawsko-Lwowskie zeszyty Prawnicze/ Wroclaw-Lviv legal collection*. 2021. No. 12. P. 211 - 226. URL: <https://wuwr.pl/wlzp/article/view/13714/12349>
5. Shunevych K. A. Organization of judicial expert support of the judiciary in the Czech Republic. *Problems of state formation and human rights protection in Ukraine: materials of the XXVII Reporting Scientific-Practical Conference* (Lviv, 5-6th of February 2021): in 2 parts. Part 2. Lviv: Law Faculty of Ivan Franko National University of Lviv. 2021. P. 206 – 211.
6. Shunevych K. A. Functioning of registers of forensic experts in certain European countries. *Actual issues of forensic examination and criminalistics: materials of the international scientific and practical polylogue conference*. 15-16 th of April. 2021. Kharkiv. P. 96 – 98.

7. Shunevych K. A. Forensic examination in the criminal process of Lithuania: certain procedural aspects. *Current issues of human rights, the state, and the legal system: materials of the XXI International Student and Postgraduate Scientific Conference*. 22-23rd of April. 2021. Lviv. P. 223 – 227.
8. Shunevych K. A. Expert opinion as a guarantee of ensuring the right to a fair trial in cases related to domestic violence in the practice of the ECtHR. *Ensuring equal rights and opportunities for women and men in Ukraine: modern achievements and prospects: materials of the International scientific and practical conference dedicated to the 25th anniversary of the adoption of the Constitution of Ukraine and the 30th anniversary of the declaration of independence of Ukraine*. 10-11th of June. 2021. Dnipro. P. 98 – 100.
9. Shunevych K. A. Use of special knowledge when proving the amount of damage caused by a criminal offense. *Modern merchandising expertise: theoretical developments, practical experience, problems, and prospects: materials of the 1st International scientific and practical conference*. 30th of September. 2021. Lviv. P. 38 – 41.
10. Shunevych K. A. Forensic examination in criminal procedure in Switzerland. *Problems of state formation and human rights protection in Ukraine: materials of the XXVIII Reporting Scientific-Practical Conference (Lviv, 3rd - 4th of February 2022): in 2 parts*. Part 2. Lviv: Law Faculty of Ivan Franko National University of Lviv. 2022. P. 246 – 250.
11. Shunevych K. A. Evidence in sexual violence cases at the International Criminal Court: The Ukrainian context. *Ukrainian criminal justice in conditions of war: materials of the VIII (XXI) Lviv Criminal Justice Forum*. 9–11th of June. 2022. Lviv. P. 261 – 266.
12. Shunevych K. A. Peculiarities of forensic expert activity during the full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. *Current issues of human rights, the state, and the legal system: materials of the XXI International Student and Postgraduate Scientific Conference*. 22-23rd of April. 2022. Lviv. P. 222 – 226.

13. Shunevych K. A. To the question of the expediency of abolishing the state monopoly on conducting forensic examinations in criminal proceedings. *Modern challenges and actual problems of judicial reform in Ukraine: Materials VI International scientific and practical conference*. 21st of October. 2022. Chernivtsi. P. 421 – 426.
14. Shunevych K. A. History of legislative initiatives and legal regulation of forensic examination in criminal proceedings since the 2012 Code of Criminal Procedure. *The Criminal Procedural Code of Ukraine: a decade of implementation and today's problems: a collection of articles based on the materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference on the 10th anniversary of the entry into force of the Criminal Procedural Code of Ukraine*. 18th of November 2022. Lviv: Law Faculty of Ivan Franko National University of Lviv. 2022. P. 199 – 214.
15. Shunevych K. A. The subject of involvement of an expert in criminal proceedings in Ukraine. *Problems of state formation and human rights protection in Ukraine: materials of the XIX Reporting Scientific-Practical Conference (Lviv, 2nd – 3rd of February 2023): in 2 parts. Part 2*. Lviv: Law Faculty of Ivan Franko National University of Lviv. 2023. P. 207 – 209.
16. Shunevych K. A. The victim's right to independently engage an expert for expert examination in criminal proceedings: legislative obstacles. *Current issues of human rights, the state and the legal system: materials of the XXII International Student and Postgraduate Scientific Conference*. 28th of April. 2023. Lviv. 2023. P. 156 – 159.